

Бојан ЈОВАНОВИЋ, дипл. правник
стручни сарадник за имовинско осигурање,
Енергопројект Гарант а.д.о.

НЕКА ПИТАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ИЗ ОБАВЕЗНОГ ОСИГУРАЊА У САОБРАЋАЈУ

I Уводне напомене

Са развитком модерне људске заједнице повећавао се и број начина на који се људском телу и имовини може нанети штета. То је довело до развитка посла осигурања који се од почетних видова поморских осигурања¹ до данас развио у посао без којег се живот тешко може замислити. Данас је све више осигурања која се обавезно закључују,² а као једно од оних које можда и најдуже носи тај епитет „обавезног“, јавља се осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима.

Сасвим је разумљиво да у време које и није тако давно за нама, када се нису возила скупоцена и брза возила, није ни било потребе за овом регулативом која ће се бавити обавезним осигурањем од одговорности за штету која се наноси трећим лицима у случају да се употребом моторних возила та штета и проузрокује.

Први прописи у области обавезног осигурања од одговорности се јављају у скадинавским земљама 20-их и 30-их година прошлог века.³

1 Види: Предраг Ж. Шулејић, *Право осигурања*, Београд, 1980, стр. 36–38.

2 Види: Слободан Станишић, *Обавезно осигурање, накнада штете и обезбеђење и оштраживања*, Београд, 2010, стр. 542–557.

3 Према: Катарина Иванчевић, „Накнада нематеријалне штете“, *Избор радова са саветовања Удружења за одишејно право*, Београд, 1998–2008, Београд, 2009, стр. 277.

Данас, нико не може да оспори потребу за овом регулативом. Она је постала темељ сваког модерног друштва, темељ који сваком учеснику у саобраћају, био он пешак или возач, пружа преко потребну сигурност, да ће у случају настанка несрећног случаја и штете која као последица истог настане, добити макар одговарајућу материјалну накнаду. Ово је разлог зашто правна наука, законска регулатива и судска пракса континуирано унапређују правни систем заштите људских вредности од штета које на њима могу настати и као таквом му омогућава да обавезу санирања штетних последица под одређеним условима са учиниоца штетне радње пренесе на неког другог субјекта који ће бити организационо и материјално способан да ту штету накнади.

У нашем праву ова област, чијим делом ће се бавити овај рад, била је до скоро регулисана одредбама Закона о осигурању имовине и лица који је ове односе регулисао све до доношења данас актуелног Закона о обавезном осигурању у саобраћају, којим је ова област још прецизније уређена, и то у складу са важећим европским нормама и под претпоставком уласка наше земље у Европску унију.

II Раније важеће позитивно законодавство

По нашем раније важећем позитивном законодавству, обавезно осигурање од аутоодговорности се односило на путнике у јавном саобраћају од последица несрећног случаја, власнике односно кориснике моторних и прикључних возила од одговорности за штете причињене трећим лицима, власнике, односно кориснике ваздухоплова од одговорности за штете причињене трећим лицима и депозите грађана код банака и других финансијских организација. Гарантни фонд, који није био правно лице, чинила су средства која су се образовала доприносом организација за осигурање ради економске заштите путника и трећих оштећених лица, а средства фонда су се користила за накнаду штете:

1. проузроковане употребом моторног возила, ваздухоплова или другог превозног средства за које није био закључен Уговор о обавезном осигурању;
2. због смрти, повреде тела или нарушавања здравља проузрокованих употребом непознатог моторног возила или ваздухоплова;
3. проузроковане употребом моторног возила, односно ваздухоплова, за који је закључен уговор о обавезном осигурању са Организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак.

Оно што је била специфичност ове законске регулативе је да Гарантни фонд није имао својство правног лица, које решењима нашег позитивног законодавства добија, а које је донето у складу и са циљем имплементације одредби донетих у директивама Европске економске заједнице.

III Међународна правна регулатива

Европска економска заједница је временом доносила директиве које су постепено имплементирани у законодавства држава чланица.

Те директиве су следеће:⁴

1. Прва директива (72/166/ЕЕЗ), уводи обавезно осигурање за штете причињене моторним возилима у свим државама чланицама.
2. Друга директива (84/5/ЕЕЗ) уводи обавезу формирања гарантног фонда, обавезно покриће штете коју претрпе сродници осигураног возача и забрану истицања одређених приговора оштећеном лицу (вожња без возачке дозволе и сл.).
3. Трећа директива (90/232/ЕЕЗ) уводи проширење овог осигурања у све земље чланице ЕЕЗ, са могућношћу избора веће суме осигурања код међународних саобраћајних незгода и побољшање услова за накнаду штете од гарантног фонда.
4. Четврта директива (2000/26/ЕЕЗ) донела је побољшање положаја оштећеног који је претрпео штету у другој држави, односно изван државе где му је боравиште, па се тако уводи и обавеза формирања информационог центра, именовање представника за регулисање штета и службе за накнаду штете уз прописивање поступка решавања одштетних захтева.
5. Пета директива (2005/14/ЕЕЗ), којом су измењене све претходно донете директиве (уз обавезну имплементацију у року од две године, односно до 11.6.2007. године), доноси низ правила, чији је циљ да се побољша положај оштећеног лица, као што је одређивање минималне суме осигурања за штету на стварима и на лицима, право на накнаду штете на стварима коју је проузроковао возач непознатог возила, ако је некој од жртава из исте незгоде већ исплаћена накнада за тешке телесне повреде, уз могућност да се висина штете ограничи на износ до 599 евра, забрану истицања приговора саодговорности због при-

4 Према: Катарина Иванчевић, *нав. рад*, стр. 278.

станка на возњу с возачем, који је под утицајем алкохола или других омамљујућих средстава, проширење примене рокова за обраду штета прописаних Четвртом директивом на све захтеве за накнаду штете, давање могућности оштећеном да осигуравача штетника тужи у држави у којој сам има пребивалиште или пак у држави у којој је штета настала.

Садржај свих ових директива и оно што се њима желело постићи је данас обједињено у посебном поглављу најновије директиве⁵ чијим чланом 29. престају да важе раније поменуте директиве.

Ове директиве су извршиле снажан утицај и на законску регулативу Републике Србије тако да у нашем позитивном праву нема правила која би ометала сарадњу са државама чланицама ЕУ.

IV Важећи Закон о обавезном осигурању у саобраћају

Према позитивним прописима Републике Србије ова тематика је обухваћена важећим Законом о обавезном осигурању у саобраћају (у даљем тексту: Закон), који је ступио на снагу дана 12.10.2009. године, а којим су стављене ван снаге одређене одредбе Закона о осигурању имовине и лица.⁶ Овај закон је рађен по угледу и у складу са директивама ЕЕЗ које су донете у циљу хармонизације права држава чланица и по којима се постепено у државама имплементирају правила донесена у њима. Закон уређује обавезно осигурање у саобраћају, оснива гарантни фонд, уређује његову надлежност и начин финансирања и поверава јавна овлашћења Удружењу осигуравача Србије.⁷ Врсте обавезног осигурања у саобраћају (у даљем тексту обавезно осигурање), у смислу овога закона су следећа:⁸

- 1) осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја;
- 2) осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима;

5 Директива Скупштине и Савета Европе 2009/103/ЕЗ, од 16.9.2009. г.

6 Закон о обавезном осигурању у саобраћају (*Службени гласник РС*, број 51/09), ступио на снагу 12.10.2009. године и по члану 118 тог закона, даном ступања на његову снагу престале су да важе одредбе о обавезном осигурању (чл. 73 до 108, чл. 111 и 112) и одредбе чл. 143 до 146 Закона о осигурању имовине и лица (*Службени лист СРЈ*, број 30/96, 57/98, 53/99 и 55/99 и *Службени гласник РС*, број 55/04), а које су се односиле на обавезно осигурање осим одредбе члана 86 тог закона које престаје да важе по истеку три године од дана ступања на снагу овог закона.

7 Закон о обавезном осигурању у саобраћају, члан 1.

8 Закон о обавезном осигурању у саобраћају, члан 2.

- 3) осигурање власника ваздухоплова од одговорности за штету причињену трећим лицима и путницима; и
- 4) осигурање власника чамаца од одговорности за штету причињену трећим лицима.

У овом раду ћемо се фокусирати на улогу Гарантног фонда у овом виду обавезног осигурања и покушати да прикажемо евентуалну могућност примене досадашње судске праксе базиране на Закону о осигурању имовине и лица и на позитивни Закон.

Пре него ли се окренемо приказу судских одлука, морамо видети у којим случајевима овог осигурања од одговорности наступа обавеза Гарантног фонда као и објаснити основне појмове везане за ово осигурање.

V Гарантни фонд по закону

По важећем закону, обавеза Гарантног фонда на накнаду штете оштећеном лицу наступа у три случаја:

- 1) уколико је штета причињена употребом неосигураног возила,
- 2) уколико је штету причинило непознато возило,
- 3) уколико дође до покретања стечајног поступка над осигуравајућом компанијом код које је осигураник имао закључен уговор о осигурању.

На овај начин се путем Гарантног фонда пружа сигурност трећем лицу да ће му настала штета чак и у овим случајевима бити накнађена. Међутим, иако ова одредба има један племенити циљ, а то је накнада штете трећим лицима, законом су прописана и одређена искључења из осигурања,⁹ тј. тачније из обавезе накнаде штете, којима се оправдано желело стати на пут злоупотреби ове одредбе и у којим случајевима Гарантни фонд није обавезан да насталу штету накнади.

За разлику од ранијег правног режима, садашњим законом, Гарантном фонду је дато својство правног лица које стиче даном уписа у регистар. Ова новина представља можда и највећу дистинкцију у односу на одредбе Закона о осигурању имовине и лица које су се бавиле овом тематиком.

Оно што је битно поменути је да се многи стручњаци не слажу да ће ова новина донети пуно доброг и склони су оштром критиковању ове нове одредбе.¹⁰

9 Види: Закон о обавезном осигурању у саобраћају, члан 21.

10 Види: Јован Славнић, *Ревизија за право осигурања* 3/2010, стр. 11–14.

VI Стране потписнице уговора о осигурању

Код обавезног осигурања од аутоодговорности се као и код већине уговора о осигурању срећу две уговорне стране.

Једна је осигуравач, а то је осигуравајућа кућа која издаје полису осигурања и гарантује да ће у случају настанка штете коју њен осигураник проузрокује трећем лицу, штету накнадити. Осигуравач свој фонд из којег ће штету исплаћивати образује наплаћивањем премија осигурања од великог броја уговарача осигурања и тако постаје способан да у случају настанка штете исту и накнади.

Друга страна је осигураник, тј. лице које са осигуравајућом кућом закључује овај уговор и за то плаћа премију осигурања као противуслугу за горе наведену гаранцију осигуравајуће куће.

VII Појам трећег лица код осигурања од аутоодговорности

Једно веома занимљиво питање се поставља када је у питању дефинисање појма трећег лица у обавезном осигурању од аутоодговорности.

Трећим лицем се са становишта облигационог права сматра лице које није уговорна страна предметног уговора, док се оно у осигурању обично дефинише као лице које није субјект уговора о осигурању, односно лице чија одговорност није покривена осигурањем.

Уколико би се на овај начин дефинисало и треће лице у овој врсти обавезног осигурања, онда би оно обухватало шири круг лица него што би ово осигурање требало да штити.

Ово се дешава због једне специфичности ове врсте осигурања, а она је садржана у одредби закона која каже да се обавеза Гарантног фонда на накнаду штете трећим лицима јавља и у случају да се штета причини неосигураним возилом. Овде долазимо до апсурдне ситуације да се и штетник може сматрати трећим лицем и да као такав, иако крив за насталу штету и незакључено осигурање од аутоодговорности, може од Гарантног фонда тражити накнаду штете.

Што се тиче овог проблема, једно од владајућих а и прихватљиво мишљење у теорији, тренутно је, да се једино осигураник који је одговоран за начињену штету неће сматрати трећим лицем. У свим осталим случајевима па чак и када је штету претрпео осигураник који за насталу штету није крив, својство трећег лица, па самим тим и права која из тог својства произилазе, треба признати.¹¹

11 Види: С. Станишић, *нав. дело*, стр. 551–553.

VIII Пракса судова у решавању спорних питања накнаде штете

У даљем излагању биће представљени судски предмети по захтевима за накнаду штете из обавезног осигурања, са анализом основних чињеница и правним мишљењима Врховног суда Србије.

1. Први случај

а) Околности предмета

У првом случају који ће бити приказан, тужилац је повређен као пешак у саобраћајној незгоди када је на њега, који се кретао путем поред коловоза аутопута, налетело непознато возило које се није зауставило. Тужилац је од туженог, Гарантног фонда, потраживао накнаду материјалне и нематеријалне штете коју је претрпео у овој саобраћајној незгоди. Тужени је сматрао да је у обавези да тужиоцу накнади само нематеријалну а не и материјалну штету (изгубљену зараду).

б) Мишљење из одлуке

Судови утврђују да Гарантни фонд одговара за накнаду материјалне и нематеријалне штете која је настала због телесних повреда употребом непознатог моторног возила.¹²

12 Пресуда ВСС, Београд, Рев 893/08 од 12.6.2008. године, *Билтен судске праксе ВСС*, бр. 2/2009. „Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је повређен као пешак у саобраћајној несрећи која се догодила 1.11.2001. године, када је на њега који се враћао са посла, крећући се земљаним путем поред коловоза аутопута, налетело непознато возило које се није зауставило. Од последица тог удара, тужилац је задобио тешке телесне повреде прелома потколеничне кости на ноzi, смрскано стопало и прелом зглоба десне руке. Тужилац је по занимању возач друмског возила и пре штетног догађаја је био запослен у предузећу где је остваривао примања од 18.000,00 динара. После ове саобраћајне незгоде није могао нигде да се запосли, с тим што му је од 27.6.2003. године, признато право на инвалидску пензију. На основу налаза и мишљења вештака судско-финансијске струке утврђена је висина износа изгубљене тужиоачеве зараде за период од повређивања до 27.6.2003. године, а од тада у висини математичке разлике те зараде и остварене инвалидске пензије, све у капитализираном износу до дана вештачења, а убудуће у висини месечне ренте. Правилно применивши материјално право на утврђено чињенично стање, нижестепени судови су заузели правно становиште да је тужени Гарантни фонд у смислу члана 99 став 2 тачка 2 Закона о осигурању имовине и лица („Службени лист СРЈ“, број 30/96 од 28.06.1996. године са изменама и допунама), у обавези да тужиоцу накнади материјалну штету која је настала због његових телесних повреда проузрокованих употребом непознатог моторног возила, а која су резултирала губитку његове зараде, на основу члана 195 став 2 Закона о облигационим одно-

2. Други случај

а) *Околности и предмет*

У другом случају тужилац је потраживао накнаду штете од Удружења осигуравајућих организација – Гарантног фонда која му је причињена у саобраћајној незгоди од нерегистрованог трактора.

б) *Мишљење из одлуке*

Оно што је овде битно навести је да обавезном осигурању подлежу они трактори када се исти региструју уз обавезу продужења саобраћајне дозволе у роковима не дужим од 12 месеци. То није случај са тракторима који не подлежу обавезној регистрацији сваких 12 месеци. Ту спадају трактори који се користе у пољопривредне намене, и они подлежу поновној регистрацији само у случају промене његовог власника или пребивалишта власника. То даље значи, да не постоји обавеза осигуравајуће организације да накнади штету причињену употребом трактора који не подлеже обавезној регистрацији у роковима не дужим од 12 месеци. Дакле, одговорност Гарантног фонда за накнаду штете проузроковане употребом нерегистрованог трактора условљена је постојањем, односно непостојањем обавезе регистрације трактора у роковима не дужим од 12 месеци.¹³

сима. Исправно одмеривши њену висину у обиму капитализиране новчане ренте до дана вештачења, а потом у висини месечне новчане ренте у смислу члана 188 став 1 и 2 ЗОО. С тим што је са становишта Врховног суда та накнада правилно одмерена у смислу члана 105 став 1 Закона о осигурању имовине и лица, до износа на који је овим законом ограничена обавеза Организације за осигурање, за штете проузроковане употребом путничког возила, сходно члану 86 став 1 цитираног Закона. Ревидент неосновано сматра да су нижестепени судови погрешно применили материјално право истичући да одредба члана 99 став 2 тачка 2 Закона о осигурању имовине и лица говори о штети насталој због смрти, повреде тела или нарушавања здравља (проузроковане употребом непознатог моторног возила), што по њему имплицира на закључак о нематеријалној, а не материјалној штети, која је овде досуђена. Ово стога, што за оштећено лице због смрти, повреде тела или нарушења здравља, може наступити нематеријална али и материјална штета, због чега језичко тумачење цитиране законске одредбе којом је регулисано да се средства из гарантног фонда користе поред осталог и за накнаду штете због смрти, повреде тела или нарушења здравља (проузроковане употребом непознатог моторног возила), води закључку о непостојању дистинкције између тако настале нематеријалне и материјалне штете. Заправо, апострофирана законска одредба сублимира обе ове врсте штете, када је она настала на наведени начин, као последица повреде тела оштећенога.“

13 Решење ВСС-а, Прев 5/06 од 25.6.2006. године, *Билтен судске праксе ВСС*, 4/2006. „Из образложења – другостепени суд је усвојио тужбени захтев и према туженом – Удружењу осигуравајућих организација Србије и Црне Горе – Гарантни фонд,

3. Трећи случај

а) Околности предмета

У овом случају треће лице је тражило накнаду штете из средстава Гарантног фонда пошто му је штета причињена радњом лица (штетника), који је имао закључен уговор о обавезном осигурању са осигуравајућом организацијом над којом је обустављен поступак стечаја.

б) Мишљење из одлуке

Поступак стечаја над дужником (осигуравачем), је обустављен у фази претходног поступка по законској норми којом је прописано да се стечајни поступак покреће предлогом овлашћеног лица, односно органа, а ако орган (предлагач), повуче предлог за отварање стечајног поступ-

јер налази да је у саобраћајној незгоди учествовао и неосигурани трактор којим је управљао З.О. Овакво становиште се темељи на одредби члана 83 Закона о осигурању имовине и лица („Службени лист СРЈ“, број 30/96... 55/98), јер је том одредбом прописано да је и власник – односно корисник моторног и прикључног возила дужан да закључи Уговор о осигурању од одговорности за штету коју употребом тог возила причини трећим лицима услед смрти, повреде тела, нарушења здравља, уништења или оштећења ствари, осим за штету на стварима које је примио на превоз. Сходно одредби члана 84 цитираног Закона под моторним возилом се сматра и трактор који према прописима о регистрацији друмских возила мора имати саобраћајну дозволу. У конкретном случају трактор којим је управљао З.О. није био осигуран на дан саобраћајног удеса 11.6.2001. године. Зато је другостепени суд на темељу одредбе члана 99 Закона о осигурању имовине и лица усвојио тужбени захтев и према туженом Удружењу осигуравајућих организација Србије и Црне Горе – Гарантном фонду. Врховни суд је мишљења да се изнето правно схватање, за сада не може прихватити. Није спорно да обавезном осигурању подлежу и трактори, али само у случају када се исти региструју уз обавезу продужења саобраћајне дозволе у роковима не дужим од 12 месеци. Међутим то није случај и са трактором који не подлежу обавезној регистрацији сваких 12 месеци. У ту категорију спадају трактори који се користе искључиво у пољопривредне сврхе. Такви трактори подлежу поновној регистрацији само приликом промене сопственика, односно носиоца права коришћења, или промене пребивалишта сопственика. То је изричито прописано одредбом члана 135 Закона о безбедности саобраћаја на путевима („Службени гласник СРС“, број 58/82... 21/90, „Службени гласник РС“, број 28/91... 101/2005). У том случају, а сходно одредби члана 84 став 3 Закона о осигурању имовине и лица не постоји обавеза организације за осигурање да накнади штету причињену употребом трактора који не подлеже обавезној регистрацији у роковима не дужим од 12 месеци. Према томе, одговорност удружења осигуравајућих организација Србије и Црне Горе – Гарантни фонд за штету која је предмет овога спора условљена је постојањем, односно непостојањем обавезе регистрације трактора који је учествовао у саобраћајној незгоди. Због погрешне примене материјалног права ова одлучна чињеница за пресуђење није утврђена.“

ка, суд ће обуставити поступак. То даље значи, да је поступак стечаја обустављен пре доношења решења о отварању стечајног поступка, па следом тога произилази закључак да над осигуравајућом организацијом није ни отворен поступак стечаја. Дакле, „обуставом поступка стечаја над осигуравачем, са којим је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности искључује се и могућност да се по том основу причињена штета трећим лицима накнади из средстава Гарантног фонда“.¹⁴

4. Четврти случај

а) *Околности и предмет*

Тужилац је повређен 1992. године у саобраћајној незгоди коју је скривио возач моторног возила које је било осигурано од аутоодговорности код осигуравајуће организације над којом је отворен стечајни поступак 1997. године, а закључен 1998. године. Потраживање тужиоца није наплаћено из стечајне масе. Тужилац тражи накнаду ове штете од Удружења осигуравајућих организација – Гарантног фонда.

14 Пресуда ВСС-а, Рев 1443/2005 од 10.6.2005. године, *Билтен судске праксе ВСС*, 4/2005. „Из образложења – Одредбом члана 99 став 2 тачка 3 Закона о осигурању имовине и лица („Службени лист СРЈ“, број 30/96), који се има применити у овом случају, обзиром на време настанка штете, предвиђено је да се средства Гарантног фонда користе за накнаду штете проузроковане употребом моторног возила, ваздухоплова или другог превозног средства за који је закључен Уговор о обавезном осигурању са Организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак. Према члану 106 истог Закона, штета проузрокована употребом моторног возила, ваздухоплова или другог превозног средства, а Уговор о обавезном осигурању је био закључен са организацијом за осигурање, над којом је отворен поступак стечаја, која није накнађена из стечајне масе, односно део штете који није накнађен из стечајне масе, накнађује се из средстава Гарантног фонда. У конкретном случају, из образложења решења Привредног суда у Б.П. Ст. бр. 170/02 од 26.3.2003. године, произилази да је поступак стечаја над дужником А.Д. „П“ из Б.П. обустављен у фази претходног поступка и на основу члана 71 став 2 у вези члана 74 Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији („Службени лист СФРЈ“, број 84/89 и „Сл. лист СРЈ“, број 37/93 и 28/96), којим је предвиђено да се стечајни поступак покреће предлогом овлашћеног лица, односно органа (предлагач), а ако предлагач повуче предлог за отварање стечајног поступка, суд ће обуставити поступак. Значи, поступак стечаја је обустављен пре доношења решења о отварању стечајног поступка из члана 84 став 2 истог закона, из чега даље произилази да над организацијом за осигурање А.Д. „П“ није ни отворен поступак стечаја. Зато се нису стекли услови из члана 106 у вези члана 99 став 2 тачка 3 Закона о осигурању имовине и лица да се настала штета за тужиоце накнади из средстава Гарантног фонда. То указује да је ревидентов приговор недостатка пасивне легитимације био основан и да је тужбени захтев према њему неоснован.“

б) Мишљење из одлуке

Битна околност за установљење одговорности Гарантног фонда није време настанка штетног догађаја, него време отварања стечајног поступка над осигуравајућом организацијом са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. За активирање средстава Гарантног фонда треба да се испуне следећи услови: а) да је над осигуравајућом организацијом, која је одговорна за штету по основу уговора о обавезном осигурању отворен стечајни поступак, и б) да то потраживање пријављено у стечајном поступку није намирено из стечајне масе. Питање времена настанка штетног догађаја није значајно за настанак одговорности Гарантног фонда. Дакле, за активирање обавезе Гарантног фонда, релевантно је време, када је отворен стечајни поступак, а не време настанка штетног догађаја.¹⁵

- 15 Решење ВСС-а, Рев 388/01 од 8.2.2002. г. „Из образложења – Према утврђеном чињеничном стању тужилац је повређен 5.2.1992. године у саобраћајном удесу до кога је дошло и кривицом возача моторног возила које је било осигурано од одговорности за штету причињену трећим лицима код ДД. За осигурање „М“, а над којим је отворен стечајни поступак 14.10.1997. године, и закључен 30.4.1998. године, а потраживање тужиоца није наплаћено из стечајне масе. Тужбени захтев тужиоца је одбијен као неоснован са образложењем да је штета настала пре ступања на снагу одредби Закона о осигурању имовине и лица које се односе на коришћење средстава Гарантног фонда за накнаду штете причињене употребом моторног возила за које је закључен Уговор о обавезном осигурању са Организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак. Врховни суд Србије налази да се овакво становиште нижестепених судова не може прихватити. Ово из разлога, што одлучна чињеница за установљење одговорности Гарантног фонда по одредби члана 99 став 2 тачка 3 Закона о осигурању имовине и лица није време настанка штетног догађаја, већ датум отварања стечајног поступка над осигуравајућом организацијом са којом је закључен Уговор о обавезаном осигурању. На то упућује језичко значење наведене одредбе Закона које указује да се средства Гарантног фонда користе за накнаду штете проузроковане употребом моторног возила за које је закључен Уговор о обавезном осигурању са организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак. То даље значи да је активирање средстава Гарантног фонда условљено кумулативним испуњењем два услова и то првог да је над Организацијом за осигурање која је одговорна за штету по основу Уговора о обавезном осигурању отворен стечајни поступак и друго да потраживање пријављено по том основу у стечајном поступку није намирено из стечајне масе. Циљ успостављања могућности намирења штете из средстава Гарантног фонда је заштита права осигураника од негативних последица стечаја отвореног над Организацијом за осигурање са којом је закључен Уговор о обавезном осигурању, тако да се питање постојања одговорности Гарантног фонда по том основу мора ценити у односу на време када је отворен стечајни поступак над осигуравајућом организацијом штетника, а не у односу на време када је штетни догађај настао. Питање времена настанка штетног догађаја и висина накнаде причињене штете оштећеном од значаја је само за оцену основаности његовог пријављеног потраживања у стечајном поступку. Међутим, ако је признато потраживање у стечајном поступку остало у потпуности или делимично ненамирено, онда је

5. Пети случај

а) Околности предмета

Тужиља је повређена у саобраћајној незгоди као треће лице у возилу које је било осигурано код тужене осигуравајуће организације, и према тој организацији поставља одштетни захтев. Критичном приликом до судара моторних возила у покрету је дошло не кривицом осигураника тужене осигуравајуће организације већ кривицом возача другог возила над чијом осигуравајућом организацијом је отворен стечајни поступак.

б) Мишљење из одлуке

Закон о облигационим односима (види члан 178), садржи посебна правила о одговорности за штету насталу у случају удеса изазваног моторним возилом у покрету. По тој законској норми, за штету коју претрпе трећа лица, имаоци моторних возила одговарају солидарно. Тужиља је у овом случају одштетни захтев истакла директно према туженој осигуравајућој организацији, као осигуравачу једног од ималаца сударених возила. Пошто имаоци моторних возила трећем лицу одговарају солидарно, тужена осигуравајућа организација је дужна накнадити тражену штету у границама суме осигурања, без обзира што њен осигураник није крив за судар у коме је тужиља претрпела ову штету чију накнаду потражује, односно, „обавеза осигуравача за штету коју претрпи треће лице у судару моторних возила солидарна је и он одговара за целу штету у границама осигурања и онда када његов осигураник није крив за судар моторних возила“.¹⁶

основаност захтева за остваривање истог из средстава Гарантног фонда условљено само чињеницом да ли је датум отварања стечајног поступка над осигуравајућом организацијом штетника настао пре или после датума ступања на снагу одредби члана 99 до члана 107 Закона о осигурању имовине и лица.“

16 Решење ВСС-а, Рев 2333/03 од 22.10.2003. године, *Билтен судске праксе ВСС*, 1/2004. „Из образложења – Према утврђеним чињеницама тужиља је повређена у саобраћајној незгоди као треће лице у возилу које је било осигурано код туженог. До незгоде је дошло тако што је возач возила које је било осигурано код осигуравајуће организације Стари град АД из Ковина, прешао на леву страну коловоза и на истој страни сударио се са возилом које му је долазило у сусрет а којим је управљао осигураник туженог, а у ком возилу је била тужиља као сувозач. Над осигуравајућом организацијом Стари град из Ковина отворен је стечајни поступак. На основу тако утврђених чињеница првостепени суд је закључио да за штету коју је претрпела тужиља као треће лице солидарно одговарају како осигуравач возила које је изазвало удес тако и осигуравач возила у коме се налазила тужиља и то по начелу објективне одговорности, па је обавезао туженог као осигуравача да тужиљи накнади штету. Одлучујући о жалби туженог, другостепени суд је, на супрот схватању

6. Остала пракса

Нека од такође занимљивих спорних питања са којим се пракса судова сусрела, а која ћемо због ограничености дужине рада само поменути а не и поткрепити примерима, су следећа:

1. Да ли се одредбе о Гарантном фонду односе и на облигационе односе, засноване штетним догађајем, који је настао пре датума њихове примене?
2. Када доспева захтев за накнаду штете из средстава Гарантног фонда?

првостепеног суда, сматрао да у случају удеса изазваног моторним возилима у покрету који је проузрокован искључивом кривицом једног имаоца, за штету коју претрпе трећа лица, имаоци моторних возила не одговарају солидарно (став 4 члана 178 ЗОО), већ по основу кривице (став 1 члана 178 ЗОО). Како је у поступку утврђено да осигураник туженог није крив за удес, то ни тужени као осигуравач није у обавези да тужиљи надокнади штету. Из наведених разлога, другостепени суд је преиначио првостепену пресуду и тужбени захтев тужиље у целисти одбио. Основано у ревизији тужиља истиче да је овакав став другостепеног суда заснован на погрешној примени материјалног права. Закон о облигационим односима у члану 178 садржи посебна правила одговорности за штету насталу у случају удеса изазваног моторним возилом у покрету. Према ставу 1 и 2 тог члана, важи начело да имаоци опасних возила у међусобним односима одговарају по начелу скривљене одговорности (субјективна одговорност, а што значи да одговорност зависи од кривице за удес). Када нема кривице долазе у обзир други критеријуми, у начелу странке носе штету на равне делове ако је то правично (став 3 члана 178). Међутим, ова правила о накнади се према одредби става 4 члана 178 не примењују, према трећим лицима, јер према трећем оштећеном лицу имаоци моторних возила одговарају независно од кривице и то солидарно. Сваки од њих дугује накнаду целе штете и не може се бранити тиме да је други ималац искључиво или делимично крив за удес. Трећем лицу је признато право да захтева пуну накнаду од сваког имаоца, а ови имају могућност да траже обештећење један од другог у регресном поступку. Имаоци моторних сударних возила могу се од оштећеног бранити приговором о постојању ма којег основа који њихову објективну одговорност искључују, па и кривицом трећих лица, с тим што се они не сматрају трећим лицима у односу један на другог. Тужиља је као треће оштећено лице у суду два возила, према одредби члана 940 и 941 ЗОО, захтев за накнаду штете истакла директно тужбом против туженог као осигуравача једног од имаоца возила. Како имаоци моторних возила за штету коју претрпе трећа лица одговарају солидарно, то је и обавеза туженог као осигуравача солидарна и он одговара за целу штету у границама суме осигурања, без обзира што његов осигураник није крив за судар у коме је штету претрпела тужиља као треће лице. Из наведених разлога, не може се прихватити став другостепеног суда да тужени као осигуравач није у обавези да тужиљи накнади штету на основу одредбе члана 178 став 4 Закона о облигационим односима. Како због погрешно израженог става другостепени суд одлучујући о жалби туженог није оценио жалбене наводе и првостепену пресуду у погледу висине досуђене накнаде штете тужиљи, то је другостепена пресуда укинута и предмет враћен другостепеном суду на поновно одлучивање о жалби туженог.“

3. Да ли се накнада штете може остварити из средстава Гарантног фонда и у случају када то потраживање није пријављено у поступку стечаја над организацијом за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању?
4. Да ли се из средстава Гарантног фонда може намирити и ненакнађена штета у поступку стечаја који је закључен над осигуравајућом организацијом пре 6.7.1997. године?
5. Да ли се из средстава Гарантног фонда може намирити и потраживање за накнаду штете која је због непријављивања остала неизмирена у поступку ликвидације осигуравајуће организације са којом је закључен уговор о обавезном осигурању?

Као одговоре на ова питања, Врховни суд Србије, који по закону има обавезу да прати праксу судова и да обезбеђује јединствену примену права и тиме пружа правну сигурност, ове правне дилеме је решио утврдивши следећа правна схватања:¹⁷

1. „Право на накнаду штете из средстава Гарантног фонда могу остварити оштећена лица којима је штета причињена моторним возилом за које је уговор о обавезном осигурању закључен са осигуравајућом организацијом над којом је постојао отворен поступак стечаја на дан почетка примене одредби о Гарантном фонду – 6.7.1997. године, независно од чињенице да ли је штетни догађај настао пре или после тог датума.“
2. „Захтев оштећеног лица за накнаду штете из средстава Гарантног фонда доспева према Удружењу осигуравајућих организација даном закључења стечајног поступка над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен Уговор о обавезном осигурању моторног возила.“
3. „Пријава потраживања није услов за остварење права према Удружењу осигуравајућих организација, али се из средстава Гарантног фонда може намирити само део признатог потраживања који је остао ненакнађен из стечајне масе осигуравајуће организације, односно део накнаде штете који би остао ненакнађен и у случају да је оштећено лице такво потраживање благовремено пријавило у поступку стечаја.“
4. „Штета која је остала ненакнађена у поступку стечаја закљученом над осигуравајућом организацијом пре 6.7.1997. године, не може се намирити из средстава Гарантног фонда.“

17 Види: *Билтен судске праксе ВСС*, 3/2005, стр.100–106.

5. „Штета која је због непријављивања потраживања остала ненакнађена у поступку ликвидације спроведеном над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен Уговор о обавезном осигурању, не може се намирити из средстава Гарантног фонда.“

IX Закључне напомене

Циљ овог рада је да се правним стручњацима и стручној јавности презентују нека од добрих решења о накнади штете из примене раније важећег Закона о осигурању имовине и лица, која би могла представљати полазну основу у примени новог, сада важећег Закона о обавезном осигурању у саобраћају.